During the investigation three test pits were excavated and later, in lowering the level of the basement's floor, a full excavation was conducted. During the excavation a cultural layer up to 1.6 m thick that was formed in the 17th–20th centuries was recorded. A brick floor dating to the 20th century was also recorded. 18th-century stone paving and fragments of a 17th-century masonry wall were found.

Simonas Aleksandravičius, Robertas Žukovskis

Žvalgymai Maironio–Malūnų gatvių sankryžoje

2009 m. APC „Antiqua" atliko archeologinius žvalgymus Vilniuje, Maironio gatvėje, greta Maironio–Malūnų gatvių sankryžos. Žvalgymai atlikti visuomeninio transporto laukimo paviljono su integruotu viešuoju tualetu rengimo vietoje. Žvalgytas 27,5 m² plotas.

Archeologinių žvalgymų metu aptikti mūrų fragmentai yra dabartinės Maironio gatvės vietoje iki XIX a. vidurio stovėjusių Bernardinių (klarisių) vienuolyno korpusų liekanos (XVII–XIX a.). Skirtinguose ankstesnio žemės paviršiaus horizontuose užfiksuoti trijų iš lauko riedulių suklotų grindinių fragmentai. Žemės darbų metu stebėti 1,5–3,7 m storio XVIII–XX a. susiformavę kultūrinio sluoksnio horizontai. Apatiniai kultūrinio sluoksnio horizontai bei nejudinti geologiniai sluoksniai (įžemis) nepasiekti.

The field survey at the intersection of Maironio and Malūnų Streets

A field survey (27.5 m²) at the intersection of Maironio and Malūnų Streets was conducted in 2009. 1.5–3.7 m thick 18th–20th-century cultural layer horizons were noted during the earth work. Sterile soil was not reached. The (17th–19th century) remains of the buildings of the Bernardine (Clarissan) monastery that stood there until mid-19th century were recorded.

Simonas Aleksandravičius

Tyrinėjimai Pranciškonų gatvėje 4

2009 m. birželio – 2010 m. kovo mėnesiais APC „Antiqua" atliko archeologinius tyrinėjimus Vilniaus senamiestyje su priemiesčiais (unikalus objekto kodas Kultūros vertybių registre – 25504), vienuolyno gyvenamajame pastate Pranciškonų gatvėje 4. 2009 m. birželio mėn. atlikus pirminę rekonstruojamo pastato apžiūrą, konstatuota, jog pirmojo aukšto patalpose prie pamatų yra iškastos tranšėjos ir šurfai. Žemės kasimo darbai vykdyti be KPD išduoto leidimo. Kas, kada ir kokiu tikslu vykdė šiuos kasinėjimus, nenustatyta.

Archeologinių žvalgymų metu užfiksuota tokia situacija: nuvalyti atkasti pamatai ir tranšėjų sienelės, atlikta fotofiksacija, matavimai, surinkti vertingesni žemių krūvose ir ant palangių sumesti archeologiniai radiniai. Žvalgytos patalpos, iš V į R numeruotos raidėmis A–F (1 pav.). Nusprendus į Š esančiose patalpose (D–F) vienuolyno reikmėms įrenginėti rūsio patalpas, buvo atlikti archeologiniai žvalgomieji tyrinėjimai – iškasti du 2x2,3 m ir 3x1,5 m dydžio šurfai, ištirtas apie 9 m² plotas. Atlikus žvalgomuosius archeologinius tyrinėjimus, 2009 m. spalio – 2010 m. kovo mėn. vykdyti išsamūsi archeologiniai tyrinėjimai, ištirtas apie 80 m² plotas.

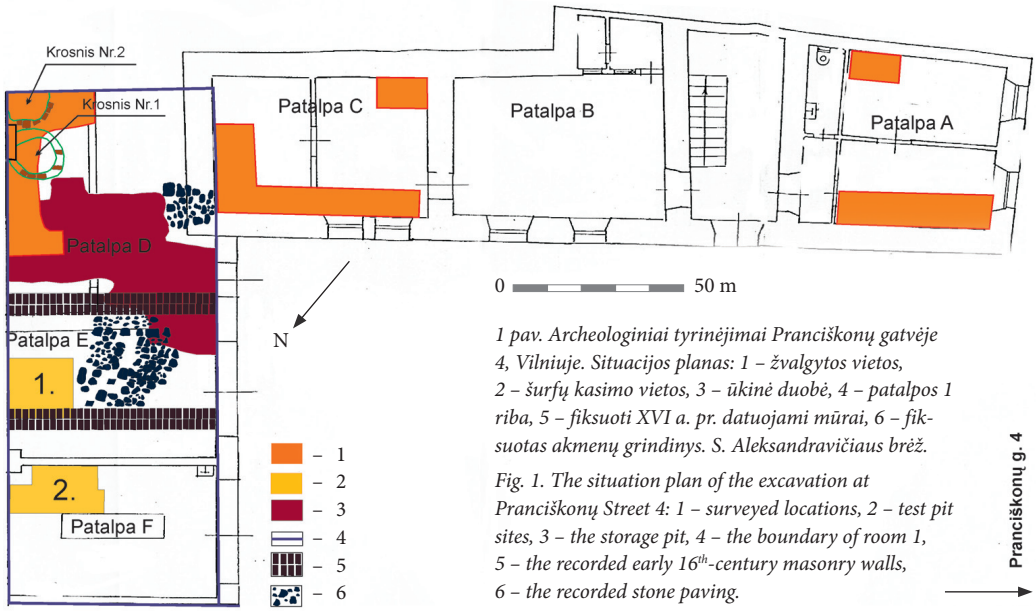

1 pav. Archeologiniai tyrinėjimai Pranciškonų gatvėje 4, Vilniuje. Situacijos planas: 1 – žvalgytos vietos, 2 – šurfų kasimo vietos, 3 – ūkinė duobė, 4 – patalpos 1 riba, 5 – fiksuoti XVI a. pr. datuojami mūrai, 6 – fiksuotas akmenų grindinys. S. Aleksandravičiaus brėž.

Fig. 1. The situation plan of the excavation at Pranciškonų Street 4: 1 – surveyed locations, 2 – test pit sites, 3 – the storage pit, 4 – the boundary of room 1, 5 – the recorded early 16th-century masonry walls, 6 – the recorded stone paving.

Patikimų žinių apie ankstyviausią dabartinio sklypo Pranciškonų gatvėje 4 užstatymo pobūdį neturime. Yra netiesioginių duomenų, kad sklype stovėjo smuklė, kurią kartu su dar dviem valdovas Žygimantas Kęstutaitis 1432 m. vasario 4 d. privilegija padovanojo pranciškonams. Vėliau šios smuklės esą buvo nuomojamos pasauliečiams. Įdomus pats smuklių buvimo šioje Vilniaus dalyje faktas. Tokio pobūdžio objektai paprastai buvo statomi prie žmonių gausiai lankomų vietų, judrių kelių. Tai leidžia teigti, kad tuometinė Pranciškonų gatvė ar jos vietoje buvęs kelias buvo svarbi transporto magistralė. Pirmasis dokumentas, kuriuo patvirtinama, kad sklype Pranciškonų gatvėje 4 stovėjo mūrinis pastatas, yra iš 1607 m. Mūrinį pastatą prie varpinės pranciškonai perleido dešrininkui Dovydui Arčevskiui iki pastarojo gyvos galvos. 1622 m. namas, stovintis tarp varpinės ir vargonininko namo (šis stovėjo ant pranciškonų žemės), iki trijų kartų gyvos galvos perleistas Jurgelevičiams. XVII a. viduryje vienas iš šiame sklype stovėjusių pastatų buvo senas ir sunykęs. Pastatai, esantys sklype, priklausė Kozlovskiams, Ščinevičiams, Hromovičiams, Muraškoms. 1817 m. pranciškonai išnuomojo du mūrinius tarpusavyje su-

2 pav. Atkastos krosnys 1 (kairėje) ir 2 (dešinėje). S. Aleksandravičiaus nuotr.

Fig. 2. Unearthed oven 1 (left) and 2 (right).

3 pav. Krosnies 1 R pjūvis su pakura. S. Aleksandravičiaus nuotr.

Fig. 3. E profile of oven 1 together with the firebox.

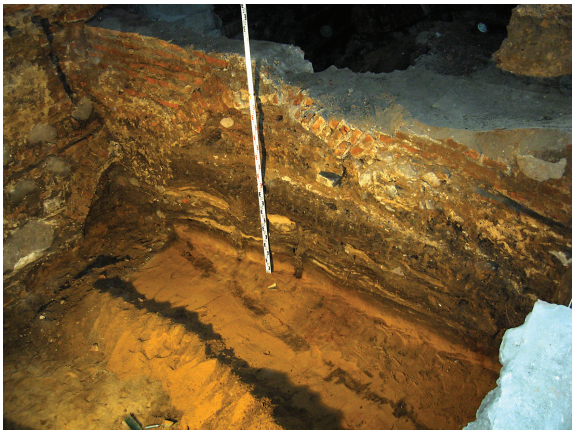

4 pav. XVI a. pradžios arkinis pamatas. S. Aleksandravičiaus nuotr.

Fig. 4. An early 16th-century arched foundation.

jungtus pastatus, esančius prie varpinės (vieną su numeriu, kitą nenumeruotą), Ignui Gavronskiui. Po 1863 m. sukilimo uždarius Pranciškonų vienuolyną ir bažnyčią, 1868 m. pranciškonų pastatai pateko miesto priklausomybėn. Jie buvo nuomojami. 1873 m. griaunant varpinę, ji užgriuvo ant šalia stovinčio namo. Apgriautas pastato fligelis, sunaikinti 6 kambariai. Kairysis sklype stovėjusio pastato korpusas buvo visai nugriautas. Vietoj jo buvo pastatyti keli mediniai korpusai, kurie vėliau nugriauti. 1956 m. kieme pastatyti mūriniai garažai.

Žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų metu iškasti 2 šurfai. ***Šurfas 1*** kastas patalpoje E. Nukasus 20–40 cm storio skaldos ir griuvenų sluoksnį, kastas tamsiai pilkos žemės sluoksnis su pavienėmis statybinėmis šiukšlėmis, griuvenomis bei XVII–XX a. datuotinais buitinės keramikos ir koklių fragmentais. Šio sluoksnio storis siekė 40 cm. 40 cm gylyje Š sienelėje atidengtas juostinio pamato fragmentas. Pamatas mūrytas iš rusvų 29x?x6, ?x16x5 cm dydžio plytų, rištų kalkių skiediniu. Kai kurios plytos buvo su braukomis. Kitoje šurfo dalyje stebėtas tamsiai pilkos žemės su griuvenomis ir molio intarpais horizontas. 80 cm gylyje R sienelėje fiksuotas arkinio pamato fragmentas. Pamatas mūrytas iš 12 puslankiu išdėliotų ?x16x6, ?x15x6 dydžio rusvų, kalkėmis rištų plytų. Giliau kasti tamsiai pilkos žemės, besikaitaliojančios su smėlio tarpsluoksniais, horizontai. Juose aptikta XIV(?)–XVII a. datuojamų buitinės keramikos ir koklių fragmentų. Šurfas kastas iki 3,9 m gylio, tačiau nejudintas geologinis sluoksnis (įžemis) nepasiektas.

Šurfas 2 kastas patalpoje F, šalia tarybiniu laikotarpiu įrengtos garažo duobės. Šurfo PR dalyje, iškart po grindimis fiksuotas 100x50 cm dydžio krosnelės fragmentas, veikiausiai datuotinas XIX a. Fragmentas sudėliotas iš 26x13x6 cm dydžio plytų, rištų moliu. 43 cm giliau krosnelės atidengtas kitos krosnies pado (?) fragmentas, datuotinas XVII a. Fragmentas sudėliotas iš 27x14x? cm dydžio plytų ir

14x16, 16x15 cm dydžio puspl̨ytų. Dėl minėtų konstrukcijų toliau buvo kasama tik šurfo R dalyje. Šurfas kastas iki 1,9 m gylio, įžemis nepasiektas. Stebėti pilkos žemės su molio intarpais, degėsiais bei griuvenomis sluoksniai. Aptikti radiniai datuojami XVI–XX a.

Išsamūs archeologiniai tyrinėjimai vykdyti patalpose D, E, ir F. Patalpos pavadintos bendru vardu ***patalpa 1***. Archeologiniai tyrinėjimai pradėti vykdyti palei patalpos R sieną, po truputį stumiantis V sienos link. Patalpos PR kampe apie 10 cm gylyje viena šalia kitos aptiktos dvi XIX a. viduriu datuojamos cilindro formos krosnys (2 pav.) (krosnis pagal plytas datavo architektūros ekspertas R. Zilinskas). *Krosnies 1* išorinis skersmuo – 1,4 m, vidinis – 1,05 m. Pakura – 70x60 cm dydžio, užpildyta pelenais ir degėsiais (3 pav.). Krosnis mūryta iš 26x14x6 cm dydžio plytų ir 20x14x6 cm dydžio puspl̨ytų, rištų moliu. Išlikusios 40 cm aukščio krosnelės sienelės *Krosnis 2* mūryta iš 20x14x6, 16x10x?cm dydžio puspl̨ytų ir 27x15x? dydžio plytų, rištų moliu. Krosnies vidinis skersmuo – 1,07 m, išorinis skersmuo nenustatytas. Krosnį smarkiai apgadino tarybiniu laikotarpiu tiestos šiluminės trasos, išlikęs tik R sienelės fragmentas. Krosnių aplinkoje neaptikta brokuotų dirbinių, kurie galėtų liudyti jas buvus pramoninės paskirties. Galbūt krosnelės buvo naudojamos šildymui. Visgi jų aplinkoje fiksuoti supiltinės struktūros horizontai, kuriuose archeologiniai radiniai įvairavo nuo XVI iki XX a. Todėl kategoriškai teigti apie krosnelių paskirtį būtu sunku. Tuo labiau, kad krosnis 1 nebuvo iki galo preparuota – ją nuspręsta išsaugoti ir įkomponuoti į būsimą rūsio interjerą.

Toliau vykdant archeologinius tyrinėjimus centrinėje patalpos 1 dalyje, aptiktos dvi mūrinės konstrukcijos – plytų mūrai su arkiniais pamatais (4 pav.). Konstrukcijos – apie 70 cm pločio, mūrytos iš rusvų ?x15x6, 31,5x16x6, 33x17x7 cm dydžio plytų, rištų kalkių skiediniu. Mūrai datuojami XVII a. pradžia, greičiausiai laikotarpiu po 1610 m. gaisro (mūro fragmentą pagal plytas ir kalkių skiedinį datavo architektūros ekspertas R. Zilinskas). Nors mūras būdingas Renesanso laikotarpiui, jame vietomis dar išlikęs gotikinio stiliaus plytų rišimas. Šalia pamatų fiksuoti 2 akmenų grindinio fragmentai (5 pav.). Grindiniai orientuoti Š–P kryptimi, sudėti iš įvairaus dydžio akmenų: nuo stambių (50x20, 30x23 cm) iki visiškai smulkių (3x4, 11x9 cm). Grindinio tiksliau datuoti nepavyko, preliminariai jį galėtume datuoti XVI a. pabaiga – XVII a. pradžia.

5 pav. Fiksuotas akmenų grindinio fragmentas. S. Aleksandravičiaus nuotr.

Fig. 5. A recorded fragment of stone paving.

Centrinėje patalpos dalyje fiksuota 5x5,5 m dydžio ūkinė duobė, kurios viršus fiksuotas 50 cm gylyje nuo buvusio paviršiaus. Ji tęsėsi iki pat projektinio gylio (2,4–2,2 m). Jos struktūrą sudarė tamsiai pilka žemė, maišyta su smulkiomis griuvenomis,

degėsiais, moliu, organikos liekanomis. Duobėje buvo gausu XVI–XVIII a. būdingų plokštinių koklių fragmentų bei buitinės keramikos. Dėl nepalankių sąlygų (nenorėta kastis žemiau pamatų lygio) ūkinė duobė iki galo neištirta.

Archeologinių tyrinėjimų metu aptikti radiniai datuojami XIV(?)–XX a. Ankstyviausiais radiniais galėtume laikyti atsitiktinius XIV a. būdingus buitinės keramikos fragmentus. Fiksuotas apie 3 m storio kultūrinis sluoksnis, susiformavęs XVI–XX a. Ankstyviausi nejudinti kultūrinio sluoksnio horizontai datuojami XVI a. Įžemis (smėlis) fiksuotas 2,5 m gylyje.

The excavations at Pranciškonų Street 4

Excavations were conducted inside the building at Pranciškonų Street 4 in 2009–2010. A field survey, during which it was determined that trenches and test pits had been excavated near the foundations in the surveyed premises, was conducted during the first stage of the work. This earth work had been conducted without KPD permission. Who, when, and for what purpose these excavations had been conducted were not determined. The existing situation was recorded during the survey: the unearthed foundations and trench walls were cleaned, photo recording was conducted, measurements taken, and the more valuable archaeological finds collected.

A field evaluation was conducted during the second work stage (Fig. 1). During it two test pits (about 9 m^2) were excavated. Fragments of ordinary and arched masonry walls were recorded in test pit 1, a fragment of a small oven dating to the 19th century and a fragment of an oven pad dating to the 18th century (?) in test pit 2.

A total area of about 80 m^2 was excavated in a full excavation. Two cylindrical ovens, the purpose of which was not completely determined, were discovered beside each other at a depth of about 10 cm in the SE corner of the premises (Figs. 2, 3). Two 17th-century masonry structures and two paving fragments were also unearthed (Figs. 4, 5). A storage pit dating to the 16th–17th century (?) was recorded in the central part of the premises. A cultural layer up to 3 m thick that was formed in the 16th–20th centuries was recorded during the excavation. The earliest undisturbed cultural layer horizon dates to the 16th century.

Eugenijus Butėnas

Žvalgomieji tyrinėjimai ir tyrinėjimai Universiteto gatvėje

2009 m. UAB „Luidas“ užsakymu vykdyti archeologiniai tyrinėjimai Vilniuje, rekonstruojamoje Universiteto gatvės atkarpoje. Tyrinėjimai planuoti ir vykdyti tik važiuojamojoje gatvės dalyje, jos atkarpoje nuo sankryžos su Šventaragio gatve, link sankryžos su Gedimino prospektu ir iki sankryžos 30 m atstumu. Visas tyrinėtas plotas (apie 400 m^2), atsižvelgiant į gatvės važiuojamosios dalies rekonstrukciją, buvo suskirstytas į 4 plotus (jų ribas lėmė gatvės ašinė linija, t. y. jos vidurys).

Archeologiniai tyrimai pradėti nuo žvalgomųjų tyrinėjimų. Kiekviename tyrinėjimams numatytame plote iki 1,5 m gylio buvo kasami šurfai (iš viso 6), siekiant nustatyti kultūrinio sluoksnio sudėtį, intensyvumą. Re-